

Soziolinguistika eta diskurtsoaren analisia

Soziolinguistikaren ikerketa esparrua zabala da, behar bada jatorriz zientzia alor anitzekin lotuta dagoelako: soziologia, hizkuntzalaritza, psikologia, antropologia, historia... Edo behar bada hizkuntzaren bizitasuna erabilerari lotuta dagoelako eta erabilera bera beti testuinguru batean kokatzen delako, «sozio», gizartekoa den testuinguru batean. Muturrera eramanda «sozio» ez den hizkuntzalaritzarik ezin dela izan proposatu zuen Calvetek. Euskararen esparruan hizkuntzaren plangintzarekin lotzen da soziolinguistikaren ikerketa arloa. Hemen gutxitan aipatzen den soziolinguistikaren arlo bat aztertuko dugu: diskurtso soziopolitikoaren analisi lexikometrikarena.

Soziolinguistikaren autore guztiek ez dute analisi lexikometrikoa soziolinguistikaren esparruen artean sartzen, izan ere autore gehienek soziolinguistikaren azpi-arlo batekin lotura handiagoa izaten dute —soziologia (Fishman), antropologia (Gumperz, Hymes), psikologia...— eta ez dira beste azpi alorretan sartzen. Baina gaur egungo testuinguru sozioekonomikoa oso egokia da azpi-arlo honi heltzeko.

Krisia behera eta krisia gora, azken 8-10 hilabeteotan etengabe entzun ditugu diskurtso batzuk motibo horren inguruan, eta interesgarria litzateke diskurtso horien atzean errepikatzen diren leitmotivak eta egestura diskurtsiboak zein diren zehaztea. Batzuen ustez, leitmotiv horiek dira hitzen atzean dagoen musika txikia eta errepikakorra, buruan konturatu gabe sartzen dena eta gure kosmobisioa egituratzen dutena. Analisi lexikoaren ikerketa esparruak maila soziopolitikoan egestura diskurtsibo horiek aztertzea du helburu. Ongi legoke artikulua honetan 2008an hasitako kri-

siaren inguruan hedatu diren diskurtsoak aztertzea, baina ez da idazki honen helburua, mota horretako analisi bat egi-teak doktore tesia eskatuko bailuke. Hemen, besterik gabe, arloaren aurkezpena egingo dugu, eta zein emankorra izan daitekeen aurkezten saiatuko gara.

Diskurtsoaren analisiak bere testuinguruan hizkuntza erabilerrari lotuta dauden aldagaiak zerrendatzea dakar. Saussurrek kanpoko aldagaiak deituko zituenak (*variables externes*). Adibidez: zeinek hitz egiten du? Zeini? Nondik? Noiz? Zergatik? Zein helbururekin? Zein baldintzatan? Etab. Hizkuntzaren kudeaketaren (*management*) alorrean oso kontuan hartzen dira baldintza horiek. Analisi lexikometrikoan eta diskurtso analisisian ere funtsezkoa da galdera horiei erantzutea analisiaren testuingurua egoki finkatzeko eta ikerketatik sortzen diren datuak ondo interpretatzeko.

Hiru ikerketa mota nagusi aurkitzen dira maila soziopolitikoko analisi lexikometrikoan. Lehenengoan ahozko grabaketa batzuek osatzen dute analizatzen den corpusa. Bigarrena gizarte etimologia da: hitz baten historia egiten da kasu honetan, hitza bere testuinguruan kokatzen da eta bere esanahiaren eta erabileraren historia egiten da. Kasu honetan corpusaren hedadura ez da exhaustiboa. Hirugarren ikerketa mota corpus mugatu baten analisi exhaustiboa da.

Hemen ez gara tekniken xehetasunak aurkezten hasiko, horretarako bibliografia espezializatura jotzea besterik ez du irakurleak. Adibide esanguratsu bat besterik ez dugu aurkeztuko hemen.

Sindikatuaren diskurtsoaren analisisia

Frantziako Saint-Cloudeko ikerketa laborategian hiztegi sindikalaren analisi sistematikoa egiten dute 1971tik (Maurice Tournier, «Les discours sociopolitiques», in Henri Boyer, 1996, *Sociolinguistique: territoire et objets*, Delachaux et Niestlé). Bistan da analisi lexikometrikoaren hirugarren arlo nagusian kokatzen garela. Kasu honetan laborategiko

ikertzaileek Frantziako lau sindikatu nagusien erresoluzioak jaso dituzte eta analizatu dituzte sistematikoki. Lau sindikatu horiek FO, CGT, CFDT eta CFTC dira.

Batzarretako diskurtsoaren analisi lexikalak argi ezberdintzen ditu lau sindikatuak. CFTC eta FOren kasuan erabiltzen den hiztegia hiztegi instituzionala da gehienbat (formazioa, gizartea, enplegua, kongresua, CFTC, Estatua, segurtasuna...). CGT-CFDTren kasuan, aldiz, oso ezberdina da erabiltzen den hiztegia, askoz dinamikoagoa: langileak, CGT, behar dute, ekintza, garatu, Herria, bitartekoak, bizitza...

Baina sindikatuen arteko ezberdintasunak jaso ez ezik, urteen artean ezberdintasunak jasotzen dira eta bilakaera batzuk aurkitzen dira; horrela ikusten da kasu batzuetan historiaren garaiaren arabera, egoera ekonomikoaren arabera, sindikatuen diskurtsoa aldatuz eta moldatuz doala.

Hiztegi orokorra aztertu ez ezik, mota honetako azterketetan eremu semantikoen bilakaera ere analiza daiteke. Adibide berdinarekin jarraitzeko, «borroka» hitzaren eremu lexikoaren bilakaera aztertu dute ikertzaileek. Horrela ikusten da urteak pasatu ahala sindikatu batzuen kasuan eremu lexiko hori asko urritzen dela, eta beste batzuen kasuan aldiz gero eta gehiago aurkitzen dela. Gainera, ikusten da «borroka» hitzari hasiera batean ematen zaizkion konnotazioak baikorrak direla, eta 80ko hamarkadatik aurrera batzuetan konnotazio ezkorrek ere izan ahal dituela.

CGT eta CFDTren kasuan, 1982tik aurrera, alegia, ezkerra Mediterrandekin boterera heltzen den momentutik aurrera, ikusten da konfrontazio diskurtso batek, gizarte-klaseen arteko borroka azpimarratzen duena, lekua uzten diola diskurtso erreformista bati, berari lotuta dagoen eremu lexikoarekin.

Bistan da analisi lexikometrikoaren emaitzak oso emanakorrak izan daitezkeela soziolinguistikaren esparruan. Gizartearen hizkuntza erabilerak eta mentalitateak ulertzeko funtsezkoa baita.

Diskurtso analisia eta errepresentazioak

Ikuspuntu sozioekonomiko batetik, oso interesgarria izan daiteke ere Serge Halimi-ren artikulua pare bat irakurtzea: «Lancinante petite musique des chroniques économiques» (www.acrimed.org/article1290.html). Kasu honetan Serge Halimik 100 kronika ekonomikoren diskurtsoa aztertu du metodologia kualitatibo bat erabiliz. Artikuluak irakurrita ikusten da soziolinguistika baino kritika politiko-ekonomikoa egiten duela autoreak, maila zientifikoak eskatzen duen sistematikotasuna alde batera utzita. Dena den, kasu honetan ere diskurtsoaren analisisan mugitzen da autorea, eta interesgarria da ikustea zein eraginkorra eta baliagarria izan daitekeen soziolinguistika gizartea hobeto ulertzeko eta gizarte zientzien alorrerako.

Euskararen eta Euskal Herriaren kasuan, adibidez, mota honetako ikerketa anitz egin daiteke, euskarazko diskurtso soziopolitikoak aztertuz adibidez, edo besterik gabe euskararen presentziaren maiztasuna aztertuz eta bere garai historikoan kokatuz. Alegia, oso interesgarria izan daiteke lotzea euskararen presentziaren bilakaera bere garai historikoan. Nazionalismoaren eragina aztertzea, adibidez, oso interesgarria da; eta eremua oso zabala da, horrela hizkuntzaren lexikoan nazionalismoak zein eragin izan duen aztertzea oso interesgarria izan daiteke.

Eman ditugun bi adibideen artean lotura argi bat dago, biak «up-down» diskurtsoak dira: aginte esparru batetik abiatzen dira eta gizartean zabaltzen dira. Lehenengo kasuan, sindikatuen agintaren esparrutik, eta bigarrena aginte esparrutik hedabideen bitartez. Hedabideen kasuan helburua oso argia da, mezu bat hedatzen dute neutraltasun kutsu bat emanez mezu horri, mezuaren eragina indartuz; horretarako hainbat kasutan «informazioa» deitzen zaio mezu horri. Telebistetako famatuek, kronika arrosa egiten dutenean, beren buruari kazetari profesionala izatea onartzen diote; lehen aipatutako mezu ekonomiko horiek maila

bereko profesionaltasunarekin eta neutraltasunarekin idazten dira.

Jakina denez, «bottom-up» eragina ere existitzen da eta ez da mesprezatu behar, bere eragina handia baita. Alegia, behetik gorako eragina existitzen da ere.

Hedabideek zabaltzen dituzten *informazio* horiek, beraz, entzuten dira, eta, errepikapenari eta erabiltzen dituzten estrategia diskurtsibo komunikatiboei esker, gure kosmosa moldatzen dute, gure errepresentazioetan eragina dute. Eta errepresentazioak, irudikapenak aztertzea ere bada soziolinguistikaren beste ikerketa alor bat. Soziolinguistikaren esparruan ez dira mota guztietako errepresentazioak aztertzen, hizkuntzei buruzko irudikapenak aztertzen dira bereziki; baina deskribapen hutsean geratu nahi ez badugu funtsezkoa da errepresentazioen funtzionamendua ezagutzea.

Errepresentazioak eta soziolinguistika

Labov, bere bariasionismoarekin, lehenengoetarikoa izan da hizkuntzaren irudikapenak aztertzen. New Yorken egindako ikerketa famatuan frogatzen du /r/ ahoskatzea prestigioduna dela, eta horregatik hiztunaren gizarte-maila eta nahiaren arabera ahoskatzen dela. Kasu honetan, /r/ ahoskatzea ez da prestigioduna berez, egitura prestigioduna baizik, barneratutako gizarte arauengatik eta askotan inkontzientek diren jarrera eta errepresentazioengatik prestigioduna.

Jarrerak aztertzeke, Labovek esaldi batzuk entzunarazi zizkien inkestatuei. Esaldi batzuetan hizlariak /r/ ahoskatzen zuen eta beste batzuetan aldiz ez zuen ahoskatzen. Kasu guztietan hizlari berak esaten zituen bi esaldiak, beraz aldatzen zen gauza bakarra /r/ ahoskatzea ala ez zen. Ondoren, inkestatuek entzundako hizlariak eskala batean sailkatu behar zituzten, gaitasun profesional eta gizarte prestigioaren arabera. Inkestatu guztiek /r/ ahoskatzen zuen hizlaria gorago kokatzen zuten eskala horretan; beraz, egitura hori prestigioduna zen: nahiz eta gehienek forma hori ez erabili

eguneroko bizitzan, egokiago iruditzen zitzairen eta gizarte estatus altu baten irudia zen haientzat.

Gizarte arauak hizkuntzaren inguruan zeinek finkatzen dituen zehaztea ez da erraza, eta une historikoaren arabera aldakorra da. Gizarteak berak finkatzen ditu alde batetik, baina eragin handia dute erlijioak, politikak, pertsona prestigiodunek izaten dituzten praktikek, hedabideek zabaltzen dituzten mezuek...

Gainera, arau orokorrak azpiarau batzuekin lehian sartzen dira eta, horregatik, hiztun askok prestigiozko egituratzat jotzen duena ez du erabiltzen. Taldeen eta giza sareen azterketak arau ezberdin horien arteko lehia agerian uzten du. Eskala sozialaren beheko partean direnek, nahiz eta arau menderatzailea ezagutu, onartu eta barneratu, ez dute zertan partekatu behar ezta ere berari lotuta dauden gizarte baliok onartu behar. Bourdieuk esaten duen bezala, hemen ezkutututako gizarte bortizkerian sartzen gara; arau menderatzailea ez da partekatua, inposatua baizik, biolentzia simbolikoaren bitartez. Gizarte taldeen arteko harremanak ez dira baketsuak, baizik eta boteretsuen eta ahulen arteko etengabeko lehia da, autore horren ikuspuntutik.

Labovek, 1965 eta 1967 urteen artean, ghetto azpi arauak aztertu zituen. Bere ikerketan, azpi arauak gazteen identitatearen ikurrak zirela argi geratzen zen. Ghetto talde bakoitzak bere lengoia propioa zeukan, bere identitatea azaltzen zuena, talde baten edo beste baten kidea izateko seinalea zena.

Bistan da, beraz, soziolinguistikaren alorra zabala dela: hizkuntzaren kudeaketa, plangintzatik hasi eta diskurtsoaren analisi lexikometrikoraino, hizkuntza irudikapenen azterketatik pasatuz. Hemen zabaltasun horren isla saiatu gara jasotzen, eta alor ez hain ezagunak aurkezten.¶